

Berlingske

ILLUSTRE RET

★

17. MAJ 1942 TILLÆG NR. 20
TIL BERLINGSKE TIDENDE

Tidende

RIBE BY OG SKOLE

Det gamle Ribe med Weis's Stue og Domkirken i Baggrunden

**Navnkundige
Elev fra Ribes
gamle Skole**

PETER PALLADIUS
Sjællands første
lutherske Biskop.

HANS THOMESSEN
Salmedigter.

**ANDERS SØRENSEN
VEDEL**
Historiker.

ANDERS BORDING
Udgiver af den første
danske Avis, Digter.

OLE BORCH
Videnskabsmand.

JENS JUEL
Statsmand.

TERPAGER
Historiker.

**HANS ADOLF
BRORSON**
Salmedigter.

O. F. MÜLLER
Naturforsker.

P. A. THORSEN
Sprogforsker.

H. F. FEILBERG
Folkemindeforsker.

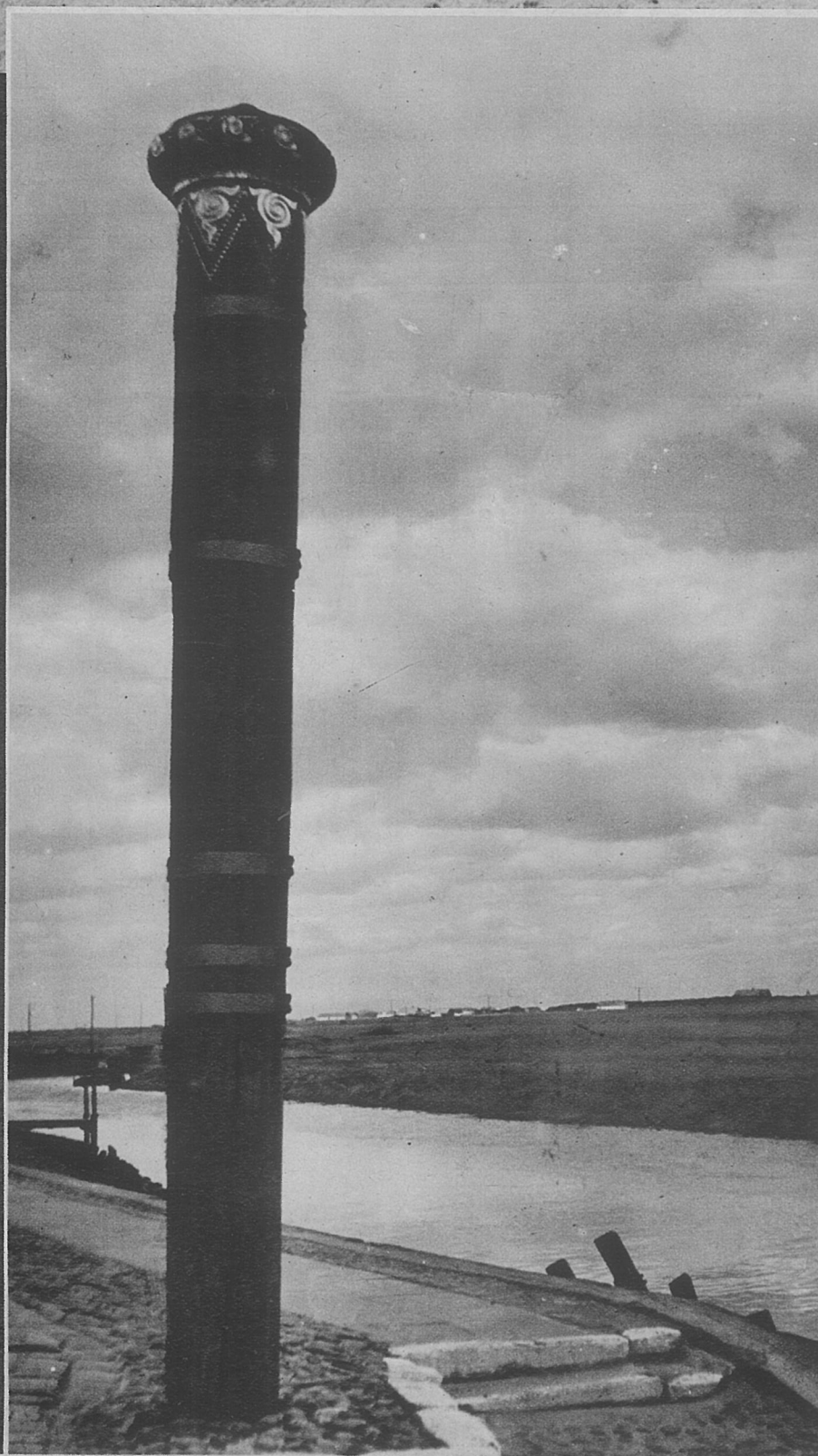
EUGEN WARMING
Naturforsker.

K. F. KINCH
Historiker.

HOLGER PEDERSEN
Sprogforsker.

JACOB A. RIIS
Journalist.

DITLEV LAURIDSEN
Skibsreder.

SOM EN LILLE SAMLING HUSE omkring en Kirke-
bygning ligger Ribe Købstad midt i Marsken. By-
grænsen er skarp, her er ingen Villakvarterer eller
Kolonihaver, fra de yderste Huse i Byen ser man
ud over det vidtstrakte Marsklandskab, der om
Sommeren er frodigt og farverigt og om Vinteren
barsk og øde — og længst ude tegner Diget mod
Havet sin skarpe Afgrænsning. — Det er dette
Dige, der blev opført 1909, som forhaabentlig for
stedse har udelukket de Katastrofer, Stormflods-
pælen paa Skibbroen fortæller om. ←

R I B E

DOMKIRKEBYEN SKOLEBYEN OG

Storkenes BY

TEKST: ERNST MENTZE

FOT.: OLAF KJELSTRUP

MEDENS RIBE RUMMER MANGE KIRKEMINDER, er det forholdsvis faa Kongeminder, vi træffer. Det betydeligste Minde er Riberhus, bygget af Kong Niels omkring 1115, Kongeborgen i Byens nordvestlige Udkant, hvis Rester man i de senere Aar har restaureret. I vore Folkeviser møder vi ofte Riberhus, men først og tættest er Slottets Navn knyttet til Middelalderens skønne Dronningskikkelse, Dagmar af Böhmerland. Denne Dronnings Liv er knyttet til Slottet, fra Bryllup til det Øjeblik, hun lukkede sine Øjne, medens hendes Husbond, efter sit vilde Ridt over Randbøl Hede sprængte op gennem Ribe Stræde. Paa Banken staar nu Dronning Dagmars Bronze-statue, udført af Anne Marie Carl Nielsen.

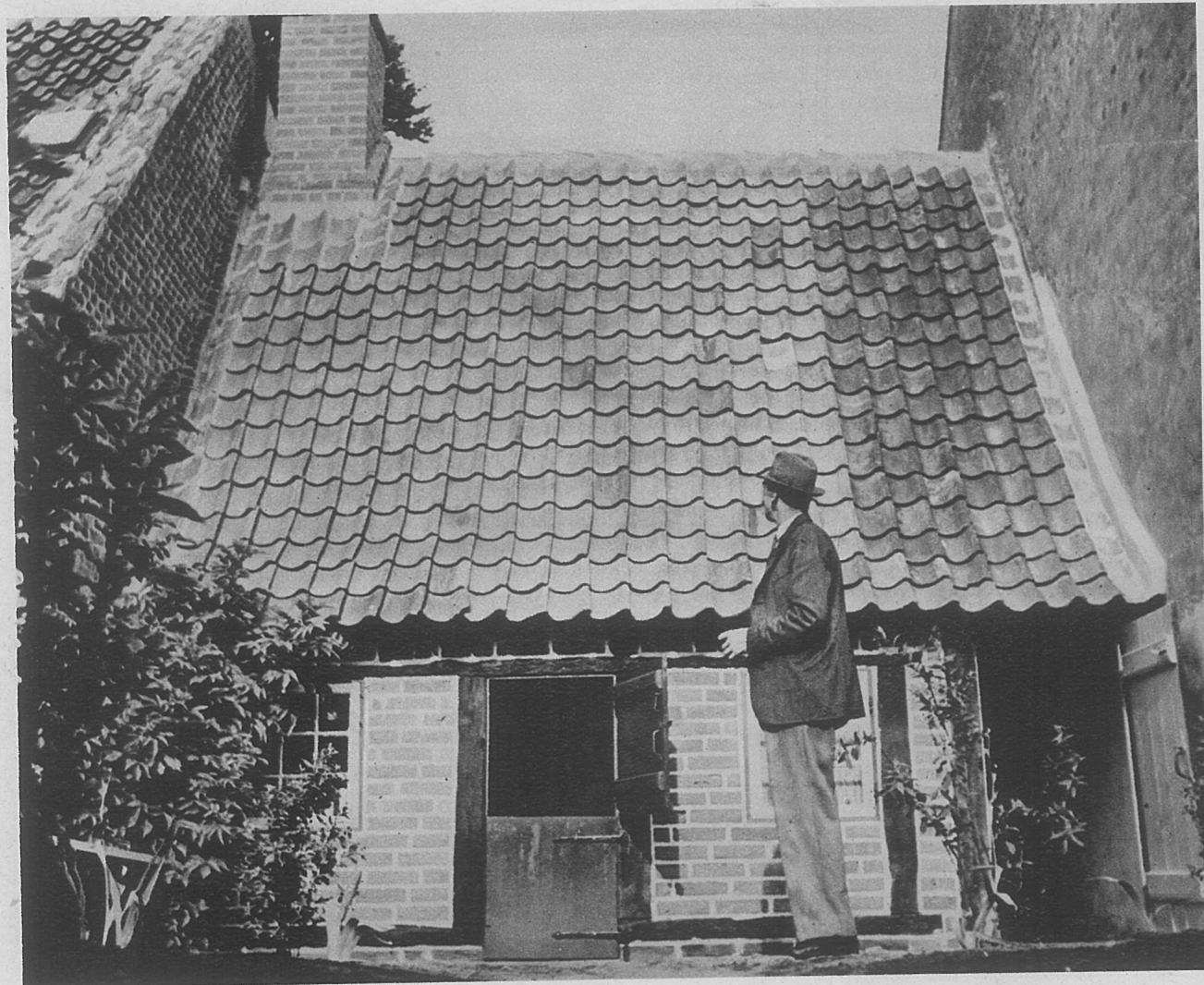
DT eneste Jubileum i dansk Aands- og Kulturhistorie vil om faa Aar kunne højtideligholdes i Ribe, idet Katedralskolen i den ærværdige Domkirkeby kan fejre 800 Aars Dagen for sin Oprettelse. Et Dokument af en berømt Samling, der gaar under Navnet „Ribe Oldemor“ viser klart, at den 13. Juni 1145 meddelte Biskop Helias af Ribe det nystiftede Domkapitel Ret til „i Overensstemmelse med dets eget Ønske og i Samraad med Biskoppen“ at oprette en Skole. Her sigtes til den senere saa berømte Katedralskole, for hvilken man saaledes kan paa- vise en bestemt Stiftelsesdag, og denne bliver tillige den ældste med Sikkerhed hjemlede Stiftelsesdag, som er kendt, for en dansk Skole. I Sen-Middelalderen var denne Skole en blomstrende Institution, i Renæssancen fremtræder den især under Peder Hegelunds Ledelse som en smuk Repræsentant for den lutherske Kirkes humanistiske Præsteskole, og fra det 18. Aarhundredes lærde Ribe straalte Filologen og Digteren Christian Falsters Rektorat med særlig Glans. Skolens Historie, som i Anledning af Jubilæet vil blive skrevet af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. Bjørn Kornerup, er nøje knyttet til Byen, Danmarks mest særprægede Købstad, der rummer Tusinder af Minder om Fortids Storhed. Byens Navn er frisisk og betyder „Byen paa Banken“, og det ligger nær at antage, at det er driftige Frisere fra Dorstad i Holland, der oprindeligt søgte ind ad den brede Aa og grundlagde Handelspladsen Ribe. I Middelalderen var Danmarks ældste Marskby stærkt præget af Katolicismen og det aandelige Liv, som skabtes af Kirkens og Klostrenes Magtstilling, men ogsaa som den rige Handelsby, Landets vestligste Udfalds- port, kom den til at spille en afgørende Rolle i Historien. Hvor ejendommeligt det end i Dag kan lyde, skylder Byen Havnen sin Tilblivelse. Skibe fra Holland, Hamborg og Bremen laa Side og Side i den smalle Havn, og herfra spredtes deres Varer over det ganske Land. Byen blev et Samlingssted for rige Købmænd og Spekulanter, som byggede deres Boliger bag Græve og „Planker“. Lagerum og Gildehuse blev rejst, og Sommeren igennem saa man de store Studedrifter, der ad den brede vestjydske Hovedvej gennem Byen blev trukket sydpaa mod Hamborg. — Reformationen spillede en afgørende Rolle for Byen. Borgerne blev selv Herrer i Byen, og Klostre, Kirker og Kannikeboliger blev revet ned for at give Plads for en Bebyggelse, som i Dag er delvis bevaret og giver Byen sit Præg. Reformationens Aandsliv i Ribe karakteriseres stærkest gennem Navne som Hans Tausen og Anders Sørensen Vedel. Herefter følger imidlertid Nedgangstiden. Havnen bliver overflødiggjort af „Omlandsfarten“, Ruten omkring Skagen, og Wallensteins, Thorstenssons og Karl Gustavs Soldater hærgede Land og By. Herefter følger Enevoldskongernes voldsomme Skattetryk, som gjorde Ribe til en fattig By med et stærkt dalende Befolkningstal. I det 17. Aarhundrede følger et sidste aandeligt Opsving, men økonomisk var Slaget tabt, og dette sidste understregedes yderligere ved Grænsedragningen i 1864, som fuldstændig afskar Byen fra Opland mod Syd og Øst. I Dag har Byen iført sig Resignationens Kappe. Der stræbes ikke mod Fortids Storhed, men man samles om at værne Minderne — derfor er Ribe en fin og ejendommelig Oplevelse, som B.I.T. forsøger at give videre i den moderne Reportage, som dækker dette Nummer.

RIBES ÆLDSTE BINDINGSVÆRKSHUS, Domkirkens tidligere Kapellanbolig, Hans Tavsens Hus, der er opført i to Etag'er, anvendes i Dag som — Rutebilstation.

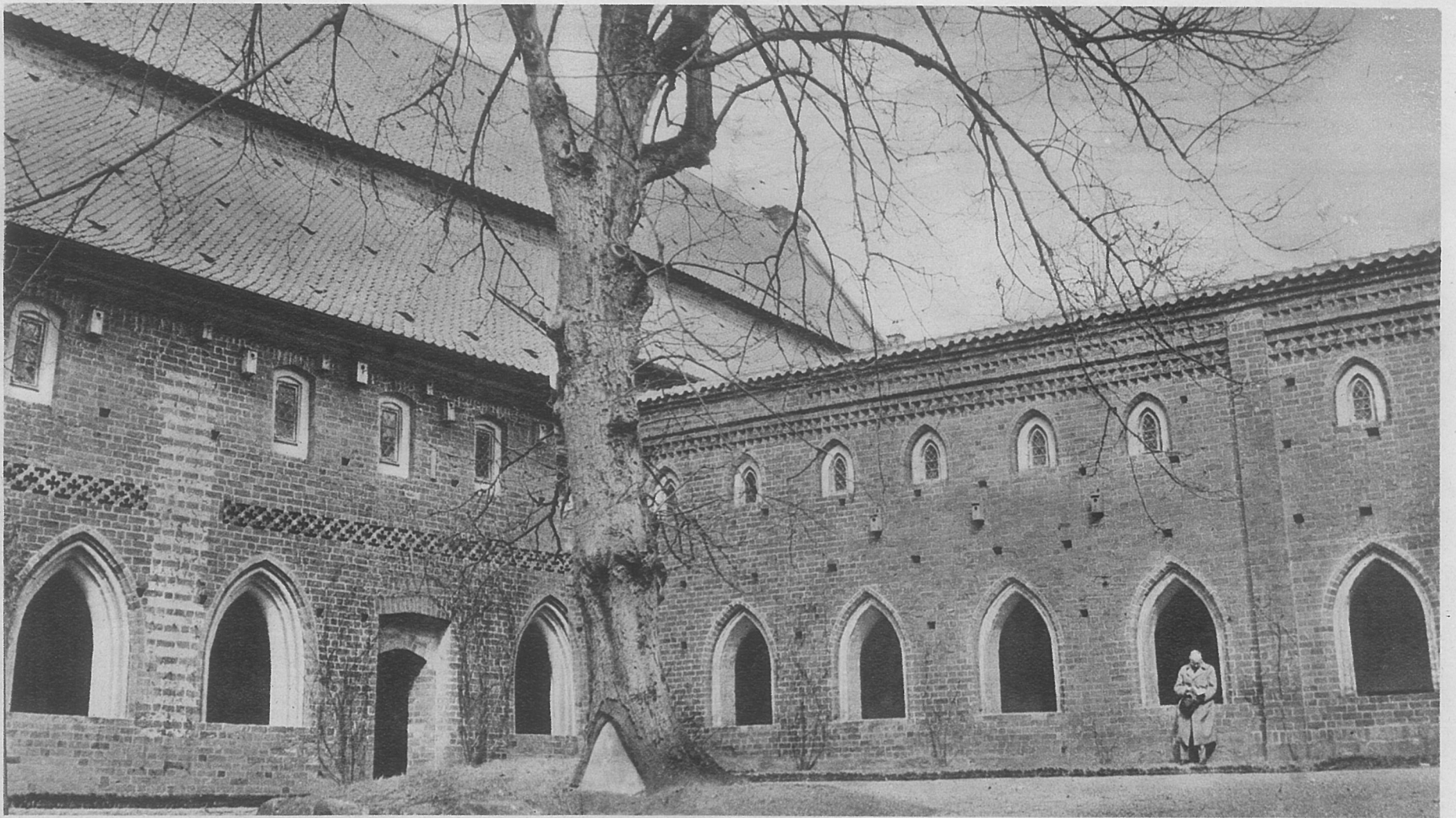
I **KLOSTERGADE LIGGER BYENS MINDSTE HUS** og antagelig ogsaa Landets mindste. Det er ca. 300 Aar gammelt. I 52 Aar, indtil sin Død for 3 Aar siden, boede Fru Maren Schoor i dette Lilleputhus. Nu ejes Huset af Fruens Datter, Fru Keller. Et Indtryk af Husets Lidenhed faas ved at se en velvoksen Mand ved Siden af det.

RIBE ER STORKENES BY, det ved vi, men det er ogsaa Byen med de blomstrende Fyllakaktus. Bag mange af den gamle Bys smaa-tavlede Ruder hænger de store tunge røde Blomster fra de saftiggrønne Blade. Billedet herover er taget fra den Weis'ske Stue, der ejes af Kommunen og drives af Fru Berthelsen og er en af de hyggeligste og morsomste Restauranter i Danmark. I Skænkestuen under det dekorerede Bjælkeloft, mellem Panelerne med de bibelske Billeder, Fajancepladerne og den gamle Bilæggerovn, modes hver Eftermiddag det gode Borgerskab. Damerne faar sig en Kop Te (og det er rigtig god og ufalsket engelsk Te), og Herrerne faar en Diskussion om Tidens store eller Byens mindre Problemer, indtil Klokkespillet paa Domkirken forkynder ikke alene, at Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg, men ogsaa, at det er Tid til at gaa hjem til Aftensmaden.

DER ER AAL PAA SKIBBROEN — men I ska' et' køv' dem, de er raadne. Det er Ribe Bys Udraaber, der annoncerer Dagens Tilbud efter først at have paakaldt Interessen ved Klokkeringning. Den sidste Del af Meddelelsen maa dog sikkert staa for Udraaberens egen Regning. Her ses den snakkesalige og muntre Mand paa Vej fra Skibbroen — Gaden langs Aaen, hvor Baadene lægger til, og hvor Roklubben ogsaa har sit Hus — op gennem Byen.

SANKT CATHARINÆ KIRKE OG KLOSTER ligger paa Torvet i Ribe. Det gamle Sortebrødre kloster er anlagt af Dominikanerne i 1228 og er (sammen med Karmeliterklostret i Helsingør) det bedst bevarede Klosteranlæg i Norden. Både Kirken og Klostret er restaureret i vor Tid af Arkitekt Lønborg-Jensen i Samarbejde med Professor Schönweller. Herover ses Fratergaarden mellem de gamle Munkestensmure, hvor et enkelt Lindetræ giver Billedet Liv og Stemning.

RIBE ER SIKKERT EN AF DE FÅA PROVINSBYER, hvor man endnu træffer Kreaturhold midt i Byen. Det er hos Puggaard i Klostergade. Gennem Porten fra Gaden ser man ind i den sollyse Gaard, hvor et af Kreaturerne for første Gang i Aar er trukket ud af Stalden. I Dag er de ført ud i den flade Marsk omkring Byen, men Sommeren igennem møder man ofte ved Solnedgangstid Kvægdrift gennem Byens Gader, et hyggeligt Billede, som synes hentet fra en svunden Tid.

**REKTOR VED RIBE GAMLE LÆR-
DE SKOLE** fra 1921 er Aage Willumsen, der uden Tvivl er den eneste Rektor, der er cand. polyt., og hvis Karrière gaar over Løjtnant i Ingeniørregimentet og Assistent hos Stadsingeniøren i København til Adjunkt ved Herlufsholm og i Roskilde og derfra til Rektorembetet i Ribe. Hertil føjer sig senere, at Rektor Willumsen, der i flere Perioder har haft Sæde i Ribe Byraad, fra 1939 har været Byens Borgmester. Paa det øverste Billede ses Rektor Willumsen paa sit Kontor paa Skolen. Situationen kunde synes ubehagelig for Drengen, men bag Billedet skjuler sig en smuk lille Historie om Drengen, der har været syg og derved er kommet tilbage, og som Rektor nu søger at hjælpe gennem Eksamens Skærsild. Efter endt Skoletid gaar Rektor til Dagens anden Gerning, Arbejdet paa Kommunekontoret, og ved Indgangen er han fotograferet paa Billedet til venstre.

DET HUSKER VI ALLE — Zoologitimen, den kunde være ganske spændende. Foran Lektor Jørgensen sidder her Eleverne fra en af de mindre Klasser i Ribe Latin-skole, og midt imellem dem ligger Dagens Emne: den noget mælædte Sælhund, som en lille Pige med store blaa Øjne og dejlig mange Fregner haardnakket kaldte en Hvalros.

KLOKKEN HAR RINGET UD TIL FRIKVAR-TER. Under de store smukke Træer tumler Børnene sig, eller de søger over til Bænkene i Solsiden for at varme sig i den kølige Foraarsol. Op og ned paa Pladsen som Ordensmarskaller gaar Lektorerne Johansen og Jensen. Langsomt snegler Formiddagens Skoletimer sig hen til Klokken er 5 Minutter i 12. Saa ringes der ud til den store Frokostpause, der i Provinsen som oftest bruges til Middagsmaaltidet. Om Eftermiddagen, naar Skolens Pligter er til Ende, gaar Turen i Sommermaanederne til Badeanstalten ved Aaen, hvor der udfolder sig et muntert Liv. Vejen til Havet er jo til daglig for lang, og dertil kommer, at man synes, Aaen er bedre end det lave Vadehav.

DEN GAMLE REKTORBOLIG med Storkereden paa Taget, der nu rummer Undervisningslokaler (Billedet øverst paa Siden). Det er den gamle Puggaard (Pogegaard), der oprindelig var en Slags Regens for 20 Disciple, stiftet 1298 af Biskop Kristiern. Billedet til højre viser den gamle Katedralskolebygning fra Reformationens Tid, eller som Bygningen ofte betegnes: Den Falsterske Skole (efter Rektor Falster). Over Indgangen til Skolen er indsat den Plade, som ses herover, og som bærer Navnene paa nogle af Skolens berømteste Disciple: Peder Palladius, Anders Sørensen Vedel, Anders Bording, Ole Borch og H. A. Brorson. Senere, i 1915, opsattes Mindetavlen paa Huset for Dansk-Amerikaneren J. A. Riis.

RIBE ER MINDEPLADERNES BY. En lang Række af de gamle Bygninger bærer et landskendt og ofte verdenskendt Navn i den Stenplade, som pryder Façaden. Herover Pladen, der fortæller, at Lysbehandlings Opfinder Niels R. Finsen havde sit Hjem her, i den nuværende Stiftamtmandsbolig i Puggaardsgade fra 1884 til 1892.

HER ER PLADEN PAA DET NUVÆRENDE POSTHUS i Puggaardsgade, hvor Salmedigteren, Biskop over Ribe Stift Hans Adolf Brorson boede i tyve Aar.

PAA DEN GAMLE LATINSKOLEBYGNING i Skolegade sidder Mindepladen over Journalisten og Filantropen Jacob A. Riis, der døde 1914 i De Forenede Stater.

I **SØNDERPORTSGADE** lige overfor Raadhuset fortæller en Plade om Danmarks sidste „Heks“ og hendes Baalfærd paa Galgebakkerne ved Ribe.

DIGTEREN AMBROSIVS STUB boede i Sønderportsgade, hvor han levede sine sidste Aar som Skoleholder.

Hvilken Lærer synes I bedst om?

SPØRGSMÅLET, DER STAAR OVER DETTE BILLEDE, blev for nogle Aar siden stillet en Række gamle Elever fra Ribe Katedralskole. Blandt de indkomne Svar var en ikke ringe Del, der svarede: Chr. Nielsen. Det var at omgaa et direkte Spørgsmaal, idet Nielsen aldrig har haft nogen Lærergerning paa Skolen, men gennem en lang Aarrække har været en højt elsket Pedel, som fulgte „sine“ Dreng og Piger med en rørende Omhu og Kærlighed, og til hvem de altid kunde komme, hvis der var noget galt paa Færde. Nu er Nielsen gaet af, men han nyder sit Otium i et smukt lille Hus, som han har bygget umiddelbart op til Skolens Grund i Puggaardsgade. Fra sine Vinduer og fra Haven har Nielsen Udsigt over Skolegården, og han følger med usvækket Interesse alt, hvad der foregaar bag Skolens Mure.

DETTE BILLEDE KUNDE LIGE SAA GODT VÆRE

HENTET fra enhver anden Skole i Landet — det er den samme Situation, vi alle kender eller husker fra os selv — et sidste Blik paa Lektierne, inden Klokken ringer ind fra Frikvarteret. I Baggrunden ses en Del af den smukke Skolebygning, der er opført i 1856 og Aarene lige derefter.

EN RÆKKE FRISKE, GLADE DRENGE, der nyder Foraarsolen, før Turen gaar fra Skolen ud til Sportspladsen, der ligger ved Aaen, som flyder gennem Byen og fortsætter ud gennem de flade, frodige Enge, hvor Marskkvæget mange Steder staar til Knæene i Aavandet og vender Hovedet efter Robaadene (og i gode Tider Motorbaadene), som er paa Vej mod Holmene og Kammerlusen, hvor der ligger en Sommerrestaurant. Drengenes Lærer paa Skolen i al Slags Sport er Adjunkt K. K. Krebs, tidligere Løjtnant ved Livgarden og nu en meget interesseret Leder indenfor Det danske Spejderkorps, Chef for Kongeaa-Divisionen.

STILLEBEN fra en af de lange Gange foran Klasseværelserne i Skolens Stue-Etage. Medens der er Fransktime i I G., hænger Fodboldstøvlerne parat paa Krogene til den efterfølgende Time paa Sportspladsen.

PAA DEN SOLFYLDTE SKOLEPLADS I EN FRITIME. Pladsen indesluttet i Dag af en trelænget Bygning, af hvilken de to Fløje som tidligere nævnt er fra det 19. Aarhundrede, medens den tredje er den gamle Skolebygning fra Biskop Kristierns Tid, hvor der i en Aarrække var Rektorbolig. Efter en gennemgribende Restaurering for nogle Aar siden blev Bygningen, der dengang var hvidpudset, bragt tilbage til sin oprindelige Skikkelse med de store røde Munkesten, og nu anvendes den til Undervisningslokaler.

EN SANGTIME i den smukke Festsal, som anvendes daglig ved Morgensang og ellers kun ved højtidelige Lejligheder.

EN TIME I FODBOLD paa den smukt og frit beliggende Plads, hvor Vinden stryger lige ind fra Havet.

OG HER ER DET PIGERNE, der i dette Aars Foraarskulde spiller Langbold under Frøken Munks Ledelse.

HER ER LIDT INDENDØRS ARBEJDE. Det er igen Frøken Munk, der underviser i denne Time i Sløjd.

Ribe Skoles ældste Plads i Middelalderen var i umiddelbar Nærhed af Puggaard (Pogegaard), omtrent hvor den ligger i Dag, i Skolegade, som Puggaardsgade dengang hed. Senere flyttede Skolen til Sankt Hansgade, den nuværende Bispegade, og ved Aaret 1500 fandt den sin Plads lige over for Domkirkens Vestgavl paa Hjørnet af den nuværende Skolegade og Grydergade. Denne Skolebygning er delvis bevaret i Gaarden til de senere byggede Skolebygninger og er uden Tvivl den ældste eksisterende Skolebygning i Danmark. Den Del af Huset, som endnu staar, anvendes i Dag som Vaskehus og ses her paa Billedet til venstre. Rummet har udgjort den største Del af Datidens Skolebygning, som efter Optegnelser rummede ca. 700 Disciple (i 1592 var der kun 315, og ved Midten af det 17. Aarhundrede faldt Tallet til 130, hvad der, set med vore Øjne, maa synes heldigt). Den gamle Katedralskoles Bygninger mod Skolegade og Grydergade er opført 1586 og i 1720-erne. Ved Skolens Flytning i 1856 omdannedes de gamle smukke Bygninger til Friboliger for veltilføjede Ribeborgere. (Se Billedet Side 7).

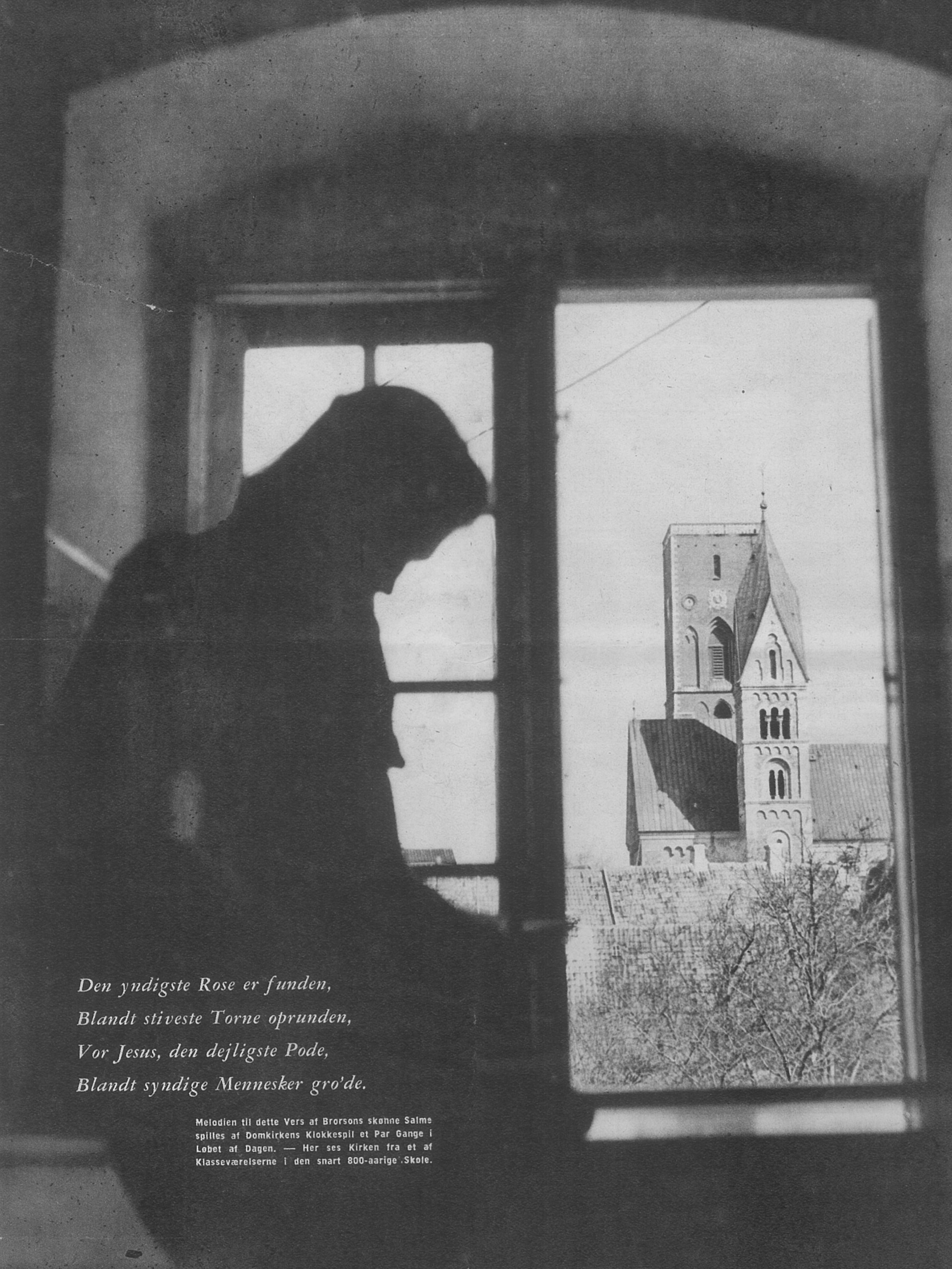
SKOLEN ER FORBI — skal vi følges ad? Gennem de morsomme gamle Gader over de toppede Brosten gaar Vejen fra Puggaardsgade til Hjemmene rundt om i Byen. Mange af Skolens Elever er udenbys, enten fra det fjernere Opland eller fra andre Dele af Landet, og da det ikke er en Kostskole, maa disse Elever søge Optagelse i Ribehjem.

PAA VEJ TIL SKOLE gennem den gamle Puggaardsgade, der har tjent som Motiv for en lang Række Malere.

RIBE DOMKIRKE, som ses i det kendte Motiv paa Billedet til højre, er grundlagt omkring Aaret 1130 af Biskop Ture, der kort efter faldt i Slaget ved Fodevig i Skaane (1134). Kirken var i sin oprindelige Plan en treskibet, romansk Bygning, opført af hvidgraa Tufsten, der er ført hertil fra Andernach ved Rhinen. Den ældste Kirke havde mod Vest to lave spidshættede Taarne, hvoraf det nordre dog senere er styrtet ned. Paa dets Plads opførtes i det 12. Aarhundrede det svære røde Taarn af Teglsten, beregnet som Forsvars- og Vagttaarn. Kort efter Aaret 1400 opførtes langs Kirkens Nord- og Sydside de spidsbuede og spidsgavlede yderste Sideskibe, der er let at adskille fra den oprindelige Kirke ved deres røde Tegl. Kirken er en af de største og samtidig en af de ejendommeligste i Norden, den er urolig og uensartet og bærer tydeligt Præg af skiftende Tiders kunstneriske Smag, men netop gennem denne Forening af Materialer og Stilarter staar Kirken, der er indviet til Vor Frue, som et af Landets skønneste Bygningsarbejder. Otte Aarhundreder har arbejdet paa denne Kirke, og femogtyve Generationer har baaret Sten til denne Bygning, i hvis vældige femskibede Rum med de høje Hvælvinger Danmarks Historie fornemmes bedre end noget andet Sted i Landet. Her taler skiftende Tider deres klare Sprog. Foran Alteret kronedes Konger, og bag det samme Alter fandt de deres Grave. Landets Biskopper blev indviet her, og under den skønne romanske Kuppel, der er den største Nord for Alperne, har Hans Tavsens Tale lydt, og de Brorsonske Salmer fyldt Rummet.

*Den yndigste Rose er funden,
Blandt stiveste Torne oprunden,
Vor Jesus, den dejligste Pøde,
Blandt syndige Mennesker gro'de.*

Melodien til dette Vers af Brorsons skønne Salme
spilles af Domkirkens Klokkespil et Par Gange i
Løbet af Dagen. — Her ses Kirken fra et af
Klasseværelserne i den snart 800-aarige Skole.